

การส่งเสริมหลักสี่ปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต*

PROMOTING THE FOUR SAPPAYA PRINCIPLES IN THE MANAGEMENT OF TEMPLES IN THE ECCLESIASTICAL ADMINISTRATION OF PHUKET PROVINCE

พระจิรัชย์ ปนนาปาร (สิริเพระ)*, พระครูวิจิตรศีลาจาร (ชาตวณโณ), พระครูโฆสิตพัฒนานุกุล (อนูวตฺตโน)

PhraJirat Pannaparo (Siriproh)*, PhrakruWijitsreerajal (Chatavano), PhrakruKositwattananukul (Anuwatthano)

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นครศรีธรรมราช ประเทศไทย

Master of Buddhist Studies Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Si Thammarat, Thailand

*Corresponding author E-mail: Jirat.siriproh@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด 2) ศึกษาหลักสี่ปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 3) ส่งเสริมหลักสี่ปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้มีประสบการณ์ด้านการปกครองไม่น้อยกว่า 10-20 ปี ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ตเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดการบริหารจัดการวัดเป็นการบริหารจัดการตามหลักพระธรรมวินัย ด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม สอดคล้องกับภารกิจ 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณสงเคราะห์ และการสาธารณูปการ 2) หลักสี่ปายะ 4 คือ การได้อยู่อาศัยในสถานที่เหมาะสม เกื้อกูลต่อผู้ปฏิบัติธรรมในการบรรลुकุณงามความดี ประกอบด้วย 1) อาวาสสี่ปายะ คือ ที่อยู่อาศัยมีความเหมาะสมด้านสภาพอากาศ อุณหภูมิ และสภาพแวดล้อม 2) อาหารสี่ปายะ คือ อาหารที่บริโภคมีความเหมาะสม ถูกหลักโภชนาการ 3) บุคคลสี่ปายะ คือ บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อคบหาควรเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ การได้อยู่ใกล้ชิดกับกัลยาณมิตร 4) ธรรมสี่ปายะ คือ การสนทนาพูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ 3) การส่งเสริมหลักสี่ปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต ส่งเสริมให้วัดมีการพัฒนาไปสู่ความเจริญเพื่อขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา ตลอดจนเล็งเห็นถึงความคุณค่าความสำคัญด้านการปกครองแบบธรรมมาภิบาล และส่งเสริมการสร้างสถานปฏิบัติธรรมนานาชาติ ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: สี่ปายะ 4, การบริหารจัดการวัด, คณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต

Abstract

This research paper aims to: 1) study the concepts related to temple administration; 2) examine the four Sappaya principles as presented in Buddhist scriptures; and 3) promote the application of the four Sappaya principles in the temple management in the Sangha Administrative Area. This is a qualitative study that emphasizes document analysis and in-depth interviews. Key informants include senior monastic leaders (Phra Sangkhathikan) with 10–20 years of administrative experience within the Phuket ecclesiastical jurisdiction. The research findings are presented in a descriptive narrative format. The results reveal the following: 1) The concept of temple administration is grounded in the principles of Dhamma-Vinaya (the Buddhist disciplinary code), and emphasizes transparency, fairness, and alignment with the six core monastic missions: governance, religious education, social welfare, Dhamma dissemination, public charity, and infrastructure development. 2) The Four Sappaya (wholesome supports) consist of: 1) Avasa-Sappaya suitable dwellings with appropriate climate and environment conducive to spiritual practice; 2) Ahara-Sappaya nutritionally appropriate and wholesome food; 3) Puggala-Sappaya wholesome companionship with virtuous individuals who observe moral discipline, simplicity, and provide spiritual friendship (kalyanamitta); 4) Dhamma-Sappaya constructive and beneficial discourse that supports Dhamma practice. 3) The promotion of the Four Sappaya principles in temple administration in the Sangha Administrative Area of Phuket ecclesiastical region contributes to the sustainable development of temples, enhances the vitality of Buddhism, upholds the principles of good governance, and fosters the establishment of international meditation centers in accordance with Buddhist teachings.

Keywords: Sappaya 4, Temple Management, Phuket Provincial Sangha

บทนำ

พระพุทธศาสนามีหลักพระธรรมวินัย เป็นหลักในการบริหารจัดการหมู่สงฆ์ให้มีความผาสุก เกิดความเที่ยงธรรม มีธรรมาภิบาลในสังคมสงฆ์ พระบรมศาสดาทรงวางรากฐานโครงสร้างพระพุทธศาสนา โดยมีพุทธบริษัทเป็นบุคลากรเสาหลัก ต่อมา พระเจ้าพิมพิสารพระราชอาคันตุกะ ได้ถวายทรงถวายพระราชอุทยานเวฬุวัน ให้เป็นที่ประทับของพระบรมศาสดา พร้อมด้วยภิกษุทั้งหลาย เวฬุวันจึงเป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา (สุริย์ มีผลกิจ, 2559) ซึ่งวัดในสมัยพุทธกาล จึงมีบรรยากาศเป็นธรรมชาติแบบสวนป่า เต็มไปด้วยต้นไม้ มีความร่มรื่น เหมาะสำหรับเป็นสถานที่ปฏิบัติสมณธรรม แต่ระยะเริ่มแรก พระภิกษุสาวกส่วนใหญ่ จะพักอาศัยตามภูเขา ป่าไม้ หรือถ้ำอันสงัด เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไป พร้อมทั้งการปกครองคณะสงฆ์มีการขยายตัวเป็นหมู่ใหญ่ขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จึงมักมีปัญหาคความขัดแย้งเกิดขึ้นมากมาย การดูแลบริหารจัดการจึงไม่ทั่วถึงโดยลำพังพระศาสดาพระองค์เดียว ทำให้บัญญัติสิกขาบทได้เกิดขึ้น ต่อมากลายเป็นพระวินัยเพื่อช่วยบริหารจัดการคณะสงฆ์ ภายใต้การบริหารจัดการ

ของคณะสงฆ์ที่เป็นใหญ่ วัดจึงจัดเป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่ใช้สำหรับการปฏิบัติธรรม และประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดถึงเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และเป็นที่พักพิงเหนี่ยวทางจิตใจของผู้ที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา นอกจากนั้น วัดในแต่ละท้องถิ่นมักสะท้อนถึงวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ และเป็นแหล่งรวมของศิลปะโบราณอันล้ำค่า และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นทั้งศูนย์กลางทางศาสนาและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ วัดจึงเป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงระหว่างศาสนา และยังเป็นสถาบันหลักของชุมชนที่คอยให้การอบรมกล่อมเกล่าจิตใจ

หลักการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน มีการพัฒนามาจากพระธรรมวินัย ที่นำมาใช้ในการปกครอง ควบคุม ไปกับมีกฎหมายบ้านเมือง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ ที่มาเกื้อหนุนพระธรรมวินัย และสอดคล้องกับรูปแบบของการปกครองคณะสงฆ์ คือ การปกครองคณะสงฆ์ด้วยกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ผ่านการปกครองของมหาเถรสมาคมที่ได้กำหนดให้วัดต่างๆ ดำเนินตามภารกิจของคณะสงฆ์ เพื่อให้วัดมีความเข้มแข็ง เพราะวัดมีบทบาทสำคัญในการเป็นสถานที่ศึกษาและที่อยู่เพื่อปฏิบัติศาสนกิจ ซึ่งนำไปสู่การช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของพระภิกษุ สามเณร ตลอดถึงการสงเคราะห์ประชาชน ชุมชนและสังคม นอกจากนี้ วัดต้องมีการประกอบที่เหมาะสมตามหลักสัปายะ กล่าวคือ มีสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลส่งเสริมการพัฒนาชีวิต ช่วยสนับสนุนการบำเพ็ญจิตภาวนาให้ได้ผลดี ซึ่งหลักสัปายะสำคัญแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) อาวาสสัปายะ สถานที่อยู่ที่น่ารื่นรมย์ มีสวนป่าเป็นที่เพลินใจ มีการถ่ายเทของอากาศ น่ารื่นรมย์ 2) อาหารสัปายะ อาหารสะอาด ถูกหลักอนามัย ถูกหลักโภชนาการ 3) บุคคลสัปายะ ผู้ที่ช่วยกันแนะนำไปสู่การปฏิบัติธรรมให้เจริญก้าวหน้า เป็นกัลยาณมิตร มิตรผู้มีคุณที่บัณฑิตนับว่าเป็นเพื่อนที่ดี คือผู้ประกอบด้วยกัลยาณมิตรธรรม 7 (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553) และ 4) ธรรมสัปายะ มีเพื่อนที่ดีหรือธรรมที่เหมาะสมกับการปฏิบัติ สถานที่ปฏิบัติธรรมเหมาะสม (ม.ม. (ไทย) 12/318/225) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ซึ่งหลักสัปายะทั้ง 4 ประการนี้มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมพระภิกษุสงฆ์ให้เป็นผู้ที่มีความเจริญควรแก่ความเคารพนับถือของพุทธศาสนิกชน

จังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดสำคัญจังหวัดหนึ่งทางภาคใต้ที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย มีหาดทรายสวยงาม เป็นสวรรค์ของนักท่องเที่ยว และเป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามมากมาย ตลอดถึงมีประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม วัดวาอารามอยู่หลายวัด ทั้งนี้ วัดในจังหวัดภูเก็ตมีความเปรียบในด้านการปกครอง เนื่องจากวัดมีจำนวนไม่มาก ทำให้การปกครองเป็นไปด้วยความเป็นระเบียบ สามารถบริหารจัดการได้ทั่วถึง และวัดส่วนใหญ่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยว ทั้งยังเป็นแหล่งโบราณสถานที่มีชื่อเสียงสำคัญ ได้แก่ 1) วัดฉลอง หรือวัดหลวงพ่อบ้าง (Wat Chalong) เป็นวัดที่สำคัญที่สุดในภูเก็ต เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวและชาวบ้านมักมาไหว้พระขอพร เป็นวัดที่สวยงามและเงียบสงบ เหมาะกับการเดินชมและทำบุญ มีจุดเด่นอยู่ที่พระบรมธาตุเจดีย์ที่เก็บพระบรมสารีริกธาตุและพระพุทธรูปที่สำคัญ 2) วัดพระทอง (Wat Phra Thong) ตั้งอยู่ในเขตอำเภอถลาง วัดนี้มีชื่อเสียงจาก "พระทอง" ซึ่งเป็นพระพุทธรูปครึ่งท่อนที่ฝังอยู่ในดิน ในตำนานเล่าว่าหากพยายามขุดพระออกมาจะนำโชคร้ายมา มีจุดเด่นที่พระพุทธรูปที่มีความสำคัญทางศาสนาและตำนานที่น่าสนใจ 3) วัดบ้านเกาะสิเหร่ ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองภูเก็ต เป็นวัดที่มีความสวยงามเงียบสงบ มีวิวทิวทัศน์ที่สวยงาม เหมาะกับการเยี่ยมชมในช่วงเช้าหรือเย็น มีจุดเด่นที่มีพระนอนปางไสยาสน์ และวิวจากวัดที่

สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของภูเก็ได้ไกล 4) วัดท่าเรือ (Wat Ta Reua) ตั้งอยู่ใกล้ท่าเรือท่าฉัตรไชย เป็นวัดที่สงบและมีบรรยากาศเงียบสงบ เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการไปไหว้พระทำบุญ 5) พระพุทธรูปมิ่งมงคลเอกนาคคีรี หรือพระใหญ่แห่งเมืองภูเก็ต (Big Buddha) ประดิษฐานอยู่บนยอดเขานาคเกิด เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่สามารถสังเกตเห็นได้จากหลายจุดในภูเก็ต ผิวของพระพุทธรูปประดับด้วยหินอ่อนหยาบขาวจากพม่า เป็นที่นิยมของพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ มักพบปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับเรื่องผลประโยชน์ทับซ้อน ผ่านการแสวงหากำไรจากการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ตลอดจนการสร้างศาสนสถานที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายของระบบนิเวศทางธรรมชาติ

ด้วยเหตุผลตามที่ได้กล่าวมานี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดในการนำหลักสัปปายะ 4 มาใช้ในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต โดยการดำเนินการผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้วัดในจังหวัดภูเก็ตมีความรู้ความเข้าใจในการนำหลักสัปปายะ 4 มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าของคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ตโดยภาพรวม และแนวทางการพัฒนาวัด และคณะสงฆ์ ตลอดจนประชาชนในจังหวัดภูเก็ต พร้อมทั้งเป็นแรงช่วยขับเคลื่อนพัฒนาสังคมให้เจริญรุ่งเรือง สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด
2. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา
3. เพื่อส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาเอกสาร (Documentary study) และการศึกษาภาคสนาม (Field study) เกี่ยวกับการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต โดยเฉพาะการศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาในเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งพระไตรปิฎก หนังสือ งานการวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด แนวทางการปกครองของคณะสงฆ์ และหลักสัปปายะ 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

1.2 การศึกษาในภาคสนาม ศึกษาแบบการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ตโดยมีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1.2.1 กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่จะศึกษา โดยสำรวจและศึกษาสภาพบริบทของวัด ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณี และสภาพปัญหาของวัด เป็นต้น

1.2.2 ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informant) โดยมีเกณฑ์คัดเลือกเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ให้สัมภาษณ์เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เจ้าคณะผู้ปกครองผู้มีประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการเรื่องการปกครองคณะสงฆ์มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 - 20 ปี และกลุ่มที่ 2

พระสงฆ์ผู้มีอำนาจบริหารจัดการวัด ที่เป็นเจ้าอาวาสมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 - 5 ปี จำนวน 20 รูป เพื่อพิจารณาถึงกระบวนการการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต

1.2.3 ดำเนินการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต

1.2.4 ถอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต

1.2.5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งในระดับนโยบาย องค์กร วัด ชุมชน และระดับปัจเจกบุคคล

2. พื้นที่ดำเนินการวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 พื้นที่ดำเนินการวิจัย ได้แก่ วัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต

2.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมจำนวน 20 รูป ประกอบด้วย 2 กลุ่มเป้าหมาย คือ

กลุ่มที่ 1 เจ้าคณะผู้ปกครอง

เจ้าคณะจังหวัด 1 รูป

ที่ปรึกษาเจ้าคณะจังหวัด 1 รูป

รองเจ้าคณะจังหวัด 1 รูป

เจ้าคณะอำเภอ 3 รูป

ที่ปรึกษาเจ้าคณะอำเภอ 1 รูป

รองเจ้าคณะอำเภอ 1 รูป

เจ้าคณะตำบล 6 รูป

ที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบล 1 รูป

กลุ่มที่ 2 พระสงฆ์ผู้มีอำนาจบริหารจัดการวัด

เจ้าอาวาส 5 รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ พัฒนาขึ้นจากการทบทวนเอกสารวรรณกรรม แนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาเรื่องการบริหารจัดการวัด และหลักสัปปายะ 4 โดยผ่านการวิเคราะห์เนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยดำเนินการออกแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต เพื่อการแก้ปัญหา 4 ด้าน ได้แก่ ด้านอาวาสสัปปายะ เพื่อแก้ปัญหาด้านการวางระบบแผนผังวัด ด้านอาหารสัปปายะ เพื่อแก้ปัญหาด้านคุณภาพของโภชนาการอาหาร ด้านบุคคลสัปปายะ เพื่อแก้ปัญหาด้านเรื่องการขัดแย้งผลประโยชน์ภายในวัด และด้านธรรมสัปปายะ เพื่อแก้ปัญหาด้านเรื่องความพร้อมของอาคารสถานที่ปฏิบัติธรรม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

4.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 ติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อดำเนินการสัมภาษณ์

4.3 ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

4.4 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ผลการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

4.5 ดำเนินการวิเคราะห์การบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต

4.6 ถอดองค์ความรู้จากการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ มาจัดหมวดหมู่ แยกประเด็น และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการพิจารณาความสอดคล้องกับสถานการณ์พื้นที่ และแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาข้อสรุป และเรียบเรียงผลการวิเคราะห์ข้อมูล และรายงานผลการศึกษาในรูปแบบการบรรยาย และรายงานผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด

โดยผู้วิจัยได้แบ่งเป็นสองประเด็น คือ 1) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด 2) สภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต คือ

1.1 แนวคิดการบริหารจัดการวัด เป็นการบริหารแบบมีคุณธรรมตามลำดับอาวุโสเป็นระบบการจัดการที่ให้ความสำคัญกับหลักธรรมและศีลธรรมของพระสงฆ์ การบริหารจัดการรูปแบบนี้ส่งผลต่อความเป็นระเบียบและความมั่นคงของการบริหารคณะสงฆ์ภายในวัด และส่งผลต่อความเชื่อมั่นของศรัทธาชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นสำคัญที่ต้องพิจารณาดังนี้

1.1.1 ลำดับอาวุโสในคณะสงฆ์ คือ การบริหารจัดการตามลำดับอาวุโส คือ การให้ความสำคัญต่อพระภิกษุสงฆ์ที่มีพรรษามากกว่า และมีความรู้ความสามารถในด้านการปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งการใช้หลักลำดับอาวุโสนี้ทำให้การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มีความรอบคอบ และถูกต้อง เนื่องจากผู้บริหารเป็นผู้มีประสบการณ์มากขึ้นจากการปฏิบัติตนในคณะสงฆ์มาเป็นเวลานาน

1.1.2 คุณธรรมในการบริหาร คือ การบริหารแบบคุณธรรมเน้นให้พระผู้บริหารมีความยุติธรรมและเมตตาต่อผู้ใต้ปกครอง รวมถึงการให้ความสำคัญกับการดำเนินงานที่โปร่งใสและมีความซื่อตรง การบริหารเช่นนี้จะสร้างความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์ และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในหมู่ศรัทธาชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด

1.1.3 การรักษาวินัยธรรมและประเพณี คือ แนวคิดการบริหารแบบนี้ยังช่วยในการรักษาวินัยธรรมประเพณีของชุมชนและศาสนสถานในพื้นที่ เนื่องจากผู้บริหารซึ่งเป็นผู้มีอาวุโสจะมีความเข้าใจในเรื่องราวประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น จึงสามารถนำประเพณี และศิลปวัฒนธรรมมาปรับใช้ในการบริหารจัดการวัดได้อย่างเข้าใจ

1.1.4 การสนับสนุนการพัฒนาศีลธรรมในชุมชน คือ วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยการบริหารจัดการที่มีคุณธรรมและลำดับอาวุโส จะช่วยส่งเสริมให้วัดทำหน้าที่ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเต็มประสิทธิภาพ ส่งเสริมศีลธรรมและจริยธรรมในชุมชนให้มั่นคง อีกทั้งยังเป็นแหล่งศูนย์รวมจิตใจของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะในการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การสอนธรรม และการจัดงานบุญ

1.2 สภาพปัญหาการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดภูเก็ต ในปัจจุบัน ผู้วิจัยจะกล่าวในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องตามองค์ประกอบของหลักสัปปายะ 4 ประการ ซึ่งผู้วิจัยประมวลสรุป ดังนี้

1.2.1 ปัญหาด้านอาวาส พบว่า บางสถานที่สร้างเสนาสนะ อุโบสถ วิหาร ศาลา ตลอดถึงกุฏิที่พักสำหรับพระภิกษุสงฆ์ และฆราวาส ไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควร เนื่องจากในสมัยก่อนยังไม่ค่อยมีเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมือนในปัจจุบัน ทำให้ภูมิทัศน์ของวัดไม่สวยงาม ตลอดทั้งยังสิ้นเปลืองงบประมาณในการปรับแก้ไขการก่อสร้างใหม่ จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล พบว่า ปัญหาเกี่ยวกับหลักอาวาสสัปปายะ คือ บางวัดก่อสร้างศาสนสถาน ไม่ได้มีการวางแผนผังให้ถูกต้อง ทำให้สิ่งก่อสร้างของวัดไม่เหมาะสมกับสภาพภูมิทัศน์ (พระสถิตวิชัย สุปฏิปันโน, 2568)

1.2.2 ปัญหาด้านอาหาร วัดแต่ละวัดในจังหวัดภูเก็ต มีอาหารปัจจัยใช้สอยที่สะดวก ไม่ขัดสนเพราะเป็นเมืองเศรษฐกิจ แต่ปัญหาที่ตามมา คือ พระภิกษุและสามเณรมักได้รับอาหารจากประชาชนผ่านการซื้อตามร้านอาหารเพราะความสะดวกรวดเร็ว ซึ่งอาหารในบางร้านไม่เอื้อต่อสุขภาพของพระภิกษุและสามเณรเมื่อรับประทานเป็นระยะเวลานาน ปัญหาที่ตามมา คือ โรคภัยไข้เจ็บ เช่น โรค เบาหวาน ความดัน ไขมันในเลือดสูง เป็นต้นจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล พบว่า พระภิกษุสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ต มีกัตตอาหารที่อุดมสมบูรณ์ แต่อาหารที่ฉันไม่ค่อยเป็นสัปปายะต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน เมื่อฉันเป็นระยะเวลานานนำไปสู่การเกิดโรค เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิต เป็นต้น (พระอธิการปิยะพงศ์ ปิยะธมโม, 2568)

1.2.3 ปัญหาด้านบุคคล วัดประสบปัญหาในลักษณะเดียวกันโดยส่วนใหญ่ คือ บางวัดพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดขาดความสามัคคีกัน นอกจากนี้ ในปัจจุบันจำนวนพระภิกษุและสามเณรในจังหวัดภูเก็ตลดลงอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ผู้ที่เข้ามาศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี – แผนกธรรม มีจำนวนลดน้อยลงไปด้วยจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล พบว่า เรื่องบุคลากร ปัญหาส่วนใหญ่มักมีการทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นบ่อย ๆ เพราะผู้ที่เข้ามาบวชนั้นไม่ได้รับการสอนที่ถูกต้อง หรือบวชเพียงไม่กี่วัน ทำให้ไม่ค่อยรู้จักธรรมเนียมหรือมารยาทของการอยู่อาศัยแบบบรรพชิตเท่าที่ควร (พระครูโฆสิตวิหารธรรม (สมชาย โชติธมโม), 2568)

1.2.4 ปัญหาด้านธรรม เนื่องมาจากจังหวัดภูเก็ต เป็นจังหวัดเล็ก มีพื้นที่อย่างจำกัด ทั้งยังขาดสถานปฏิบัติธรรมที่จะสามารถรองรับผู้ที่สนใจการปฏิบัติธรรม จึงเป็นอุปสรรคปัญหาด้านการพัฒนาการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน เพราะสถานปฏิบัติธรรมมีอยู่ไม่เพียงพอ จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล พบว่า จังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดท่องเที่ยวสำคัญ แต่มีพื้นที่อย่างจำกัด และวัดที่มีความพร้อมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธในด้านเป็นสถานปฏิบัติธรรมยังมีน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนนักท่องเที่ยว (พระอธิการปรัชญา สุวิชาโน, 2568)

2. หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

สภาพการอยู่อาศัยในสถานที่เหมาะสม เอื้ออำนวยหรือเกื้อกูลต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม ทั้งที่พักอาศัย สภาพอากาศ อาหารและยาเพียงพอ และแวดล้อมด้วยผู้ทรงภูมิปัญญา เป็นกัลยาณมิตร เพื่อเป็นการช่วยให้การพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่ โดยหลักสัปปายะทั้ง 4 ประการ มีความสำคัญที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันในแง่ที่เป็น

เครื่องอำนวยความสะดวกให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดในสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนส่งเสริมผู้ปฏิบัติธรรมจนบรรลุคุณงามความดี หรือเข้าถึงมรรคผลนิพพาน ซึ่งสิ่งสำคัญต้องประกอบไปด้วย

2.1 อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่อาศัย หรือวัด ราวป่า โคนต้นไม้ ภูมิสงฆ์ อาราม มีความเหมาะสมเพื่อการประพฤติปฏิบัติหรือการดำเนินชีวิตตามสมควรแก่หน้าที่ของตน

2.2 อาหารสัปปายะ คือ อาหารที่บริโภคมีความเหมาะสมต่อความเป็นอยู่ในอัตภาพแห่งตนเมื่อบริโภคเข้าไปแล้ว ไม่ทำให้เกิดทุกข์เวทนา รวมไปถึงหนทางในการบิณฑบาตไม่ลำบากนัก

2.3 บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่อยู่ร่วมกัน บุคคลที่ติดต่อบริการเป็นผู้ตั้งมั่นในศีลธรรม มีความสันโดษ มกน้อย ชักจูงแนะนำไปในทางที่จะเป็นประโยชน์ต่อการทำความเพียร กล่าวคือ การได้อยู่ใกล้ชิดกับกัลยาณมิตร มีอาจารย์ผู้บอกกัมมัญฐาน เป็นต้น

2.4 ธรรมสัปปายะ คือ การสนทนาพูดคุยกันแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติ ได้ฟังสิ่งที่จะทำให้จิตใจเกิดศรัทธา วิริยะ อุตสาหะ ความสงบระงับในการที่จะทำความเพียรให้ก้าวหน้าในการประพฤติปฏิบัติสมณะวิปัสสนากัมมัญฐาน

3. การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต

3.1 การส่งเสริมให้วัดจัดสรรอาคารสถานที่ได้อย่างเหมาะสม สร้างความร่มรื่นภายในวัด เต็มไปด้วยความร่มรื่นด้วยธรรมชาติ เช่น มีสวนป่า ต้นไม้สวยงาม จัดเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นการช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ด้านศาสนา เพราะจังหวัดภูเก็ตเป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวนิยมมาเยือนเป็นจำนวนมาก โดยแต่ละวัดมีการวางโครงสร้างแบบแปลนการใช้พื้นที่อย่างเป็นระเบียบ มีการก่อสร้างเสนาสนะเป็นสัดส่วนตามแนวเขตพุทธาวาส สังฆาวาส และบริเวณสำหรับฆราวาส มีบรรยากาศเหมาะสมสำหรับการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การศึกษาพระปริยัติธรรม การปฏิบัติธรรม ทำให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.2 การส่งเสริมหลักอาหารสัปปายะ วัดในจังหวัดภูเก็ตส่งเสริมการบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ ถูกหลักโภชนาการ ตลอดจนส่งเสริมการจัดระเบียบการบริโภคภัตตาหารของพระภิกษุและสามเณร ให้รับประทานภัตตาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ โดยเฉพาะการดูแลเรื่องอาหารให้ถูกสุขลักษณะ มีความสะอาดถูกหลักอนามัย ไม่เป็นแหล่งก่อโรค และการส่งเสริมแต่ละวัดให้มีการตรวจสุขภาพประจำปีสำหรับผู้ท้ออาศัยภายในวัด ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์

3.3 การส่งเสริมด้านบุคคลสัปปายะ วัดในจังหวัดภูเก็ตส่งเสริมการให้ความสำคัญเรื่องการเคารพกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันภายในวัด เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความสงบสุข และความสามัคคี อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัย ซึ่งการจะบริหารจัดการวัดให้เป็นระเบียบได้นั้น เจ้าอาวาสเองต้องมีความรู้ความสามารถในการพัฒนาวัด ตลอดจนส่งเสริมให้บุคลากรตระหนักถึงคุณค่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตและทักษะการดำเนินชีวิตของตนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ในการช่วยเหลือสังคมส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

3.4 การส่งเสริมด้านธรรมสัปปายะ คือ ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติธรรมในวัด มุ่งเน้นให้คณะสงฆ์ปฏิบัติตนเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมกล่าวคือ ส่งเสริมให้พระภิกษุและสามเณรประพฤติ

ตนเป็นกัลยาณมิตรระหว่างกัน เช่น การปฏิบัติสมณะวิปัสสนากัมมัฏฐาน ทำวัดสวดมนต์ ออกเดินบิณฑบาตรร่วมกัน เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี เพื่อลดปัญหาความขัดแย้ง เป็นการช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพุทธบริษัททั้ง 4 และชุมชน โดยเป็นการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นให้เกิดความเหมาะสมในทุกๆ ด้าน และส่งเสริมการสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติประจำจังหวัด

อภิปรายผล

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด มีหลักพระธรรมวินัยเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาระดับวัดให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นระบบระเบียบเพื่อให้เกิดความสงบสุข ซึ่งมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการรักษาเสถียรภาพในแง่ความสามัคคี และความมั่นคงภายในคณะสงฆ์ ส่งเสริมความเป็นศูนย์กลางศาสนาและวัฒนธรรมในชุมชน ขณะเดียวกันต้องมีการพัฒนาและปรับตัวให้ทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นภารกิจโดยตรงของเจ้าคณะผู้ปกครองคณะสงฆ์ในจังหวัดภูเก็ตทุกฝ่าย ตลอดถึงการส่งเสริมกิจกรรมภายในวัดที่มีเจ้าอาวาสเป็นผู้บริหารผู้มีหน้าที่คอยดูแล รักษาวัด และส่งเสริมความเรียบร้อยดีงามของพระภิกษุ สามเณร ตลอดจนคฤหัสถ์ที่อยู่ภายในวัดให้ประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องเหมาะสมแก่การนำมาใช้พัฒนาองค์กร เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของเจ้าอาวาส ภายใต้การกำกับดูแลของเจ้าคณะปกครอง ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อวัด และสังคมส่วนรวม โดยความร่วมมือของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกวัด และปฏิบัติตามภารกิจของวัด เช่น คอยดูแลอาคารสถานที่ ทำหน้าที่ปกครอง ให้การศึกษา เผยแผ่หลักพุทธธรรม และการสาธารณะสงเคราะห์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวิสุทธาจารย์ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร) พบว่า การบริหารจัดการวัดของคณะสงฆ์ในยุคสถานการณ์ปัจจุบันนี้ ผู้บริหารคณะสงฆ์ย่อมมีการพัฒนาการด้านเทคโนโลยี บูรณาการด้วยหลักพุทธธรรม นำการบริหาร/การปกครองไปพร้อมกับความเจริญ และมีกฎหมาย พระราชบัญญัติ ข้อบังคับ ระเบียบต่างๆ มาเกื้อกูลพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการบริหาร/การปกครองวัดมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากสมัยก่อนมาก เช่น ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ ด้านการศึกษา ด้านการศึกษาด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการมีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนั้น รูปแบบแนวคิดและวิธีการในการบริหารจัดการวัด ถือว่ามีส่วนสำคัญยิ่งในการบริหารจัดการให้องค์กรคณะสงฆ์มีประสิทธิภาพประสิทธิผล ฉะนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้นำในการบริหาร/การปกครองวัด และคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบัน ต้องมีวิสัยทัศน์ มีความรู้ ความสามารถ ความเสียสละ และยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติ เป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และสังคมโดยรวม และวัดในซึ่งเป็นฐานรากสำคัญของคณะสงฆ์และพระพุทธศาสนาก็จะเกิดความมั่นคงได้ ย่อมส่งผลให้พระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง (พระครูวิสุทธาจารย์ (สุรศักดิ์ วิสุทธาจาโร), 2558)

หลักสัปปายะ 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา กล่าวถึงการอยู่อาศัยในสถานที่เหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการประพฤติและปฏิบัติธรรม ทั้งที่พักอาศัย สภาพอากาศ ใกล้เคียงอาหารและยา ผู้ทรงธรรมและทรงภูมิปัญญา เพื่อช่วยให้การพัฒนาตนเองได้รับผลอย่างเต็มที่ โดยหลักสัปปายะทั้ง 4 ประการมีความสำคัญที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กันในแง่ที่เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกให้เกิดการประพฤติปฏิบัติที่เหมาะสมที่สุดในสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนส่งเสริมผู้ปฏิบัติธรรมจนบรรลุคุณงามความดี หรือเข้าถึงมรรคผลนิพพานตามหลักการ

ทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระไกรสร วรโชโต (ทองฉิม) พบว่า หลักสัปปายะ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการจัดการให้มีความเหมาะสมทั้งการดำเนินชีวิต และประกอบด้วย 1) อาวาสสัปปายะ 2) อาหารสัปปายะ 3) บุคคลสัปปายะ และ 4) ธรรมสัปปายะ การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัด พระบรมธาตุเจดีย์เขียนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง หลักสัปปายะ 4 เป็นหลักธรรมเพื่อการจัดการให้มีความเหมาะสมทั้งการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ โดยการประยุกต์ใช้หลักอาวาสสัปปายะ เพื่อปรับแก้ปัญหาด้านสถานที่ หลักอาหารสัปปายะ เพื่อปรับแก้ปัญหาด้านอาหาร หลักบุคคลสัปปายะ เพื่อปรับแก้ปัญหาด้านบุคคล และหลักธรรมสัปปายะ เพื่อปรับแก้ปัญหาด้านธรรม (พระไกรสร วรโชโต (ทองฉิม), 2566)

การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต เป็นการดำเนินงานเพื่อการสร้างความยั่งยืนของพระพุทธศาสนา ผ่านการส่งเสริมรูปแบบกระบวนการบริหารจัดการภายในวัดโดยการสนับสนุนให้อำนาจเจ้าอาวาสสามารถบริหารจัดการได้อย่างเต็มที่ เพื่อพัฒนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ผ่านการสนับสนุนขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาให้มีความเข้มแข็ง นำไปสู่การแก้ไขปัญหาผ่านหลักการที่เหมาะสมต่อการปฏิบัติ 4 ประการ คือ

1) ด้านอาวาสสัปปายะ มีการส่งเสริมให้วัดในจังหวัดภูเก็ตบริหารจัดการอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม มีแผนผังเป็นระเบียบ มีทัศนียภาพที่ดี สร้างความร่มรื่นภายในวัด เต็มไปด้วยความร่มรื่นด้วยธรรมชาติ เช่น มีสวนป่า ต้นไม้สวยงาม มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม 1) ด้านอาวาส สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูศรีกิตติยาธ (นนทชัย เจริญยุทธ) พบว่า หลักอาวาสสัปปายะ เป็นการดำเนินการบริหารจัดการปัญหาในด้านการท่องเที่ยว เป็นการจัดการโบราณสถาน และที่สำคัญภายในวัดที่เอื้อต่อการท่องเที่ยว โดยการปรับปรุงโบราณสถานที่สำคัญตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ สะอาด (ศีล) สงบ (สมาธิ) และสว่าง (ปัญญา) ด้านที่พักของวัดไชยธารารามถือว่าเป็นอาวาสสัปปายะ โดยมีอยู่เป็นที่สบาย คือทำวัดให้เป็นอาราม เป็นรมณีสถาน รื่นรมย์เจริญใจแก่ผู้พบเห็น เป็นศูนย์กลางของชุมชนด้านจิตใจ และด้านเส้นทางการท่องเที่ยว (พระครูศรีกิตติยาธ (นนทชัย เจริญยุทธ), 2564)

2) ด้านอาหารสัปปายะ มีการส่งเสริมให้วัดในจังหวัดภูเก็ต บริหารจัดการการบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ ถูกหลักโภชนาการ ตลอดจนมีการตรวจสอบสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรปีละครั้งเป็นอย่างน้อย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวีชัย พลอามาตย์ และคณะ พบว่า การส่งเสริมด้านอาหารสัปปายะ คือ 1) อาหารที่ถูกหลักอนามัยประกอบด้วยอาหารที่มีครบห้าหมู่โดยจะเน้นไปเรื่องของอาหารที่ย่อยง่าย อาจแบ่งสำหรับผู้ที่มาปฏิบัติธรรมหลากหลายเมนู และมีรายการอาหารแจ้งให้ทราบล่วงหน้า มีอาหารเจ อาหารมังสวิรัติ ถือว่าเป็นอาหารที่เหมาะสมอยู่แล้ว แต่สำหรับคนที่มาปฏิบัติธรรมนั้นที่ยัง ต้องรับประทานโปรตีนจากเนื้อสัตว์ ก็ควรเน้นแบบอาหารย่อยง่าย เช่น เนื้อปลา เป็นต้น 2) วัตถุดิบที่นำมา ประกอบอาหาร เป็นสิ่งที่หาได้ง่ายจากท้องถิ่น อาทิ ผักสวนครัว ผักปลาตามฤดูกาล เนื้อปลา เนื้อไก่ และในอนาคต ที่พระเณรหรือว่าบุคคลที่อยู่ในวัดนั้นได้ดำเนินการที่จะปลูกผักอินทรีย์สามารถที่จะเป็นผักสดๆ ปลอดสารพิษมาประกอบอาหารได้ 3) ห้องเก็บวัตถุดิบ ข้าวสารอาหารแห้ง ควรต้องมีการแยกเก็บ ชัดแยก อย่างดีอะไรที่หมดอายุก่อน ให้รับนำมาใช้ก่อน หากมีเยอะก็ควรแบ่ง

หรือเอาไปบริจาคชาวบ้านได้ 4) ผู้ประกอบอาหารหรือแม่ครัวควรจะเป็นผู้ที่ผ่านการอบรม (ทวีชัย พลอามาตย์ และคณะ, 2564)

3) ด้านบุคคลสัปปายะ มีการส่งเสริมให้วัดในจังหวัดภูเก็ตจัดให้มีกิจกรรมอบรมเพิ่มทักษะ ของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ตลอดถึงผู้อาศัยอยู่ภายในวัด เช่น การสัมมนาเพิ่มศักยภาพด้านความรู้ ความสามารถพระภิกษุและสามเณรให้เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจกฎระเบียบมารยาทของสังคม และปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูนนทสารกิจ (จิรัฏฐ์ อานนโท) พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะให้เหมาะสมกับสภาพวัดและสภาพปัญหาในวัดนั้นๆ เป็นสิ่งสำคัญที่เจ้าอาวาสต้องศึกษาและอาศัยอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่มีตามกฎหมายมาใช้ โดยไม่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย คือ การบริหารจัดการโดยไม่ต้องใช้อำนาจมาบังคับ แต่ใช้หลักธรรมการร่วมมือร่วมใจสร้างศรัทธา และการสร้างสภาพแวดล้อมให้มีความเหมาะสม มีกฎระเบียบที่ปฏิบัติจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมของวัดนั้น ๆ ซึ่งที่จริงแล้วหัวใจสำคัญคือ การนำเอาพระธรรมวินัยมาปฏิบัติอย่างเหมาะสม (พระครูนนทสารกิจ (จิรัฏฐ์ อานนโท), 2566)

4) ด้านธรรมสัปปายะ มีการส่งเสริมให้วัดในจังหวัดภูเก็ตมีกิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม เช่น การทำวัดสวนมนต์ เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตลอดถึงการส่งเสริมกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น การบวชสามเณรเนื่องในโอกาสสำคัญ ด้านธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดกิตติศักดิ์ ฐานจาโร (อัยทรัพย์) พบว่า หลักธรรมของผู้บริหารที่จะใช้การบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่ดี การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ก็เพื่อการเป็น ผู้นำที่ดีและคำสอนที่สำคัญ ๆ ของพระพุทธองค์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะของผู้ผู้นำที่ดีหรือวิถีทาง ของการที่จะเป็นผู้นำที่ดีเพื่อใช้สำหรับเป็นแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติได้แก่ ทศพิธราชธรรม 10 ประการ อริยฐานธรรม 4 พรหมวิหารธรรม 4 อคติ 4 คิหิสุข 4 สังคหวัตถุ 4 ขันติโสรัจจะ หิริ-โอตตัปปะ, อิทธิบาท 4 เวสาร์ชชกรณธรรม 5 ยุติธรรม 5 อปริหานิยธรรม 7 นาถกรณธรรม 10 กัลยาณมิตรธรรม 7 และบารมี 10 ประการ (ทศบารมี) ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหาร และจัดการสมัยใหม่ได้ (พระปลัดกิตติศักดิ์ ฐานจาโร (อัยทรัพย์), 2565)

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต สรุปได้ว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัด เป็นการบริหารจัดการพัฒนาระดับวัดให้มีความเจริญก้าวหน้าเป็นระบบระเบียบเพื่อให้เกิดความสามัคคี และสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับเป็นหัวใจสำคัญ ตลอดถึงการบริหารจัดการด้วยคุณธรรม มีเมตตากรุณา และมีความยุติธรรม 2) หลักสัปปายะ ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เป็นการกล่าวถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อประโยชน์ต่อการประพฤติปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนา 4 ประการ คือ 1) อาวาสสัปปายะ คือ ที่อยู่อาศัยที่มีความเหมาะสมในการปฏิบัติศาสนกิจทุกประการสำหรับพระภิกษุสงฆ์และสามเณร 2) อาหารสัปปายะ คือ อาหารที่สะอาด ถูกหลักอนามัย 3) บุคคลสัปปายะ คือ บุคคลที่อยู่ร่วมกันโดยกัลยาณมิตรธรรม สนับสนุนกันไปในแนวทางที่เป็นไปเพื่อความเจริญ 4) ธรรมสัปปายะ คือ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเอื้อต่อการปฏิบัติสมถวิปัสสนากัมมัฏฐาน ได้แก่ การสนทนาธรรม และสถานที่ปฏิบัติธรรมที่เหมาะสม และ

3) การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต ได้แก่

- 1) การส่งเสริมให้วัดในจังหวัดภูเก็ตบริหารจัดการอาคารสถานที่อย่างเหมาะสม มีแผนผังเป็นระเบียบ มีทัศนียภาพที่ดี สร้างความร่มรื่นภายในวัด เต็มไปด้วยความร่มรื่นด้วยธรรมชาติ เช่น มีสวนป่า ต้นไม้สวยงาม มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม
- 2) การส่งเสริมให้วัดในจังหวัดภูเก็ต บริหารจัดการการบริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์ ถูกหลักโภชนาการ ตลอดจนมีการตรวจสอบสุขภาพของพระภิกษุสงฆ์และสามเณรปีละครั้งเป็นอย่างน้อย
- 3) การส่งเสริมให้วัดในจังหวัดภูเก็ตจัดให้มีกิจกรรมอบรมเพิ่มทักษะ ของพระภิกษุสงฆ์และสามเณร ตลอดถึงผู้อาศัยอยู่ภายในวัด เช่น การสัมมนาเพิ่มศักยภาพด้านความรู้ ความสามารถพระภิกษุและสามเณรให้เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจกฎระเบียบมารยาทของสังคม และปฏิบัติตนตามหลักพระธรรมวินัย กฎหมายบ้านเมือง
- 4) การส่งเสริมให้วัดในจังหวัดภูเก็ตมีกิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติธรรม เช่น การทำวัดสวนมนต์ เจริญวิปัสสนากัมมัฏฐาน ตลอดจนการส่งเสริมกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม ผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น การบวชสามเณรเนื่องในโอกาสสำคัญ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีข้อเสนอแนะดังนี้ คือ ควรส่งเสริมให้มีศูนย์ปฏิบัติธรรมนานาชาติ เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธผ่านรูปแบบการปฏิบัติธรรม เพื่อ ขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาและสนับสนุนภาคการท่องเที่ยวไปพร้อม ๆ กัน ดังนั้น จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) ควรคัดเลือกวัดในแต่ละภูมิภาคให้เป็นวัดต้นแบบ ด้านการบริหารจัดการตามหลักสัปปายะ 2) ควรส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณ และบุคลากรด้านการวางแผนพัฒนาเชิงระบบ และสร้างเกณฑ์ประเมินและจัดอันดับวัดที่ผ่านเกณฑ์การจัดการสัปปายะ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้วัดอื่น ๆ ปฏิบัติตาม นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ 1) ศึกษาวิเคราะห์สำรวจวัดที่มีการบริหารจัดการตามหลักสัปปายะที่ประสบความสำเร็จ 2) การเสนอแนวทางการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสัปปายะแก่เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัด 3) ศึกษาบทบาทของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนที่สนับสนุนการพัฒนาวัดตามหลักสัปปายะ 4

เอกสารอ้างอิง

- ทวีชัย พลอามาตย์ และคณะ. (2564). การพัฒนาสัปปายะสถานที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรมของสถาบันสติภาวนา เพื่อสันติภาพ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์, 9(3), 1028-1039.
- พระไกรสร วรโชโต (ทองฉิม). (2566). การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการจัดการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนา ของวัดพระบรมธาตุเจดีย์เขื่อนบางแก้ว จังหวัดพัทลุง. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโฆสิตวิหารธรรม (สมชาย โชติธมฺโม). (14 ก.พ. 2568). การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต. (พระจิรัชย์ ปนุนภาโร (สิริเพระ), ผู้สัมภาษณ์)
- พระครูนนทสารกิจ (จิรัฏฐ์ อานนฺโท). (2566). การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระครูวิสุทธิธานันท์คุณ (สุรศักดิ์ วิสุทธิธาดา). (2558). การบริหารจัดการวัดเพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. ใน *คุศลินิพนธ์พุทธศาสตร์คุศลินิต* สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูศรีกิตติยาทร (นนทชัย เจริญยุทธ). (2564). การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(2), 517-530.
- พระปลัดกิตติศักดิ์ ฐานจาโร (อัยทรัพย์). (2565). ภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระเทพปริยัติโสภณ (ปัญญา วิสุทธิปัญญา) วัดไชยชุมพลชนะสงคราม จังหวัดกาญจนบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พระสถิตินิพนธ์ สุปฏิปันโน. (15 ก.พ. 2568). การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต. (พระจิรัชย์ ปนณภาโร (สิริเพระ), ผู้สัมภาษณ์)
- พระอธิการปรัชญา สุวิชาโน. (15 ก.พ. 2568). การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต. (พระจิรัชย์ ปนณภาโร (สิริเพระ), ผู้สัมภาษณ์)
- พระอธิการปิยะพงศ์ ปิยะมโม. (28 ก.พ. 2568). การส่งเสริมหลักสัปปายะ 4 ในการบริหารจัดการวัด ในเขตปกครองคณะสงฆ์จังหวัดภูเก็ต. (พระจิรัชย์ ปนณภาโร (สิริเพระ), ผู้สัมภาษณ์)
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุรีย์ มีผลกิจ. (2559). *ภาพเล่าพระพุทธประวัติ*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท คอมฟอร์ม จำกัด.